

L'estació romana del CAMP del BOSQUET, Camallera (Alt Empordà)

III. El Fossat

per

Josep Casas i Genover

Quan ja estava mig redactat aquest treball, i en netejar-se el lloc on havien aparegut les àmfores per tal de poder dibuixar la seva planta i seccions, vam veure que la roca presentava una falla; més tard descobrirem que en realitat es tractava de part de la boca del que podria ser una sitja. En eixamplar la cata per tal de poder-la delimitar i estudiar millor, vam adonar-nos que, més que una sitja, semblava un fossat, bastant gran i no massa ben delimitat (1).

En aquesta fossa veiem dos estrats clarament diferenciats; el primer constituït per tres nivells i el segon per dos. El primer nivell de l'estrat I és el més ric de tots i té una potència de 10-12 cm. En ell es troba gran quantitat de ceràmica molt fragmentada i, cronològicament, no massa homogènia. Un segon nivell estava format per grans blocs de pedra i alguns fragments de molí dipositats allí per tapar el fossat. I el tercer nivell, de 5-10 cm. de potència, estava constituït per terres gairebé estèrils. Cal remarcar-hi la troballa d'una gran banya de cèrvol mascle i alguns petits fragments de ceràmica grisa.

Tot aquest primer estrat és el reompliment i és format per terres d'escombreres en les quals trobem barrejats tant fragments de t.s. aretina i grisa emporitana com àmfores republicanes. Per sota d'ell apareix el segon estrat, en part de reompliment i en part d'abandó, puix que és format per terres molt sorrenques i pedres procedents de la descomposició de la roca natural de les parets. La ceràmica és inexistent en els dos nivells en què és dividit l'estrat.

MATERIALS

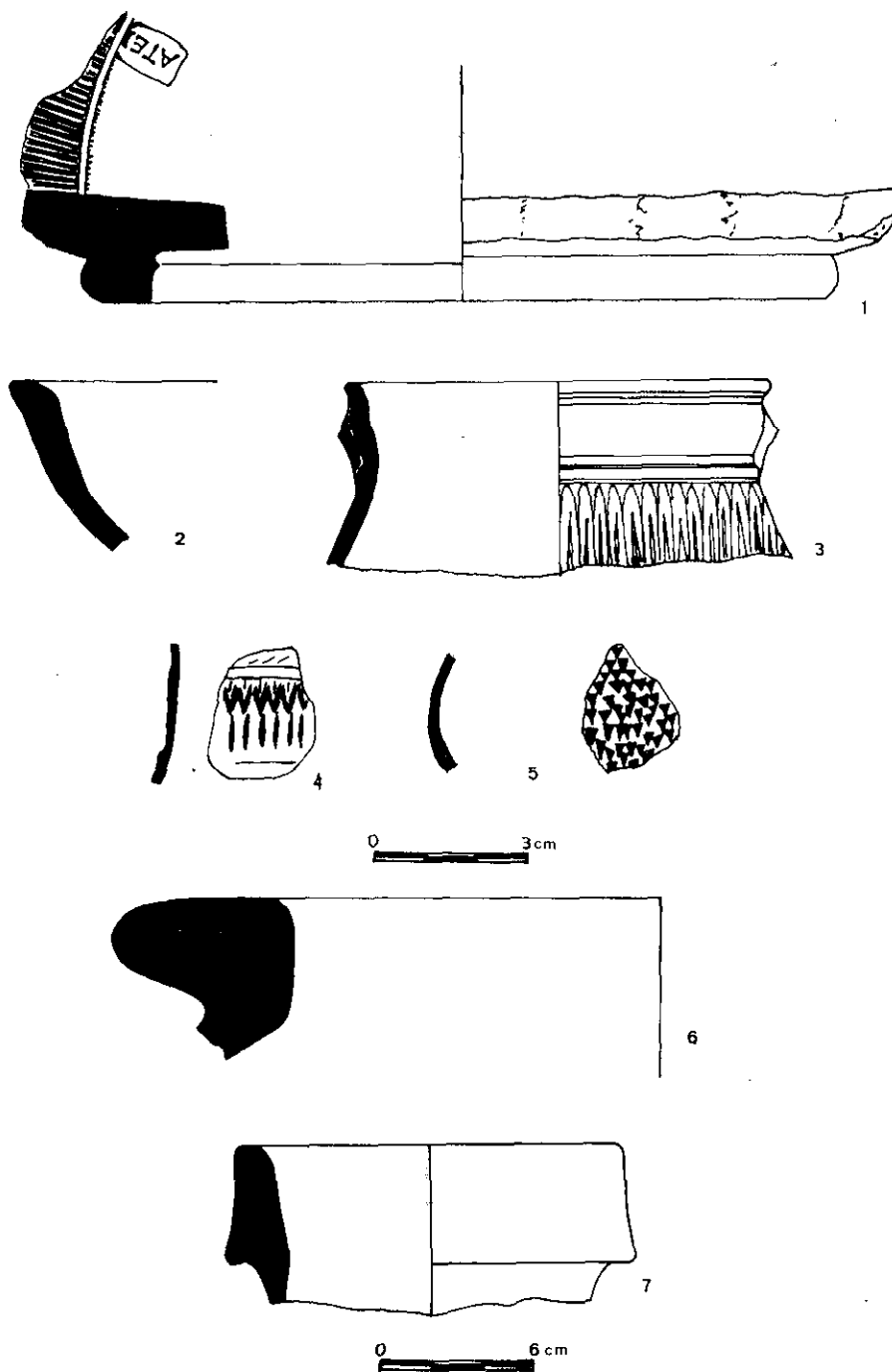
Estrat I, nivell 1

Ja comentàvem que fou en aquest nivell on es van trobar més fragments de ceràmica; des de t.s. aretina fins a ceràmica a mà reduïda. Però la major part dels fragments no tenen cap forma i són molt petits. De totes maneres, i pel que fa referència al moment final del fossat, donen una cronologia precisa.

Cal remarcar la gran quantitat de ceràmica grisa emporitana apareguda en el nivell 1, tota ella molt malmesa, així com ceràmica a torn oxidada, *tegulae*, *dolia*, àmfores, ceràmica de parets fines i una punta de javelina de ferro. Vegem, però, els materials amb forma.

Làm. 1, 1. — Fragment de base de t.s. aretina. Forma Drag. 15/17. Diàmetre: 14'5 cm. Pasta rosada fosca, dura, compacta, lleugerament porosa, homogènia i depurada. Vernís de color vermell fosc, lluent, espès, ben repartit i adhe-

1) Agraïm a na Victòria Soler i a en Joaquim Albert la seva col·laboració en aquests treballs.

Làm. 1. 1 i 2) t.s. aretina. 3, 4 i 5) Ceràmica d'Aco. 6) DOLIUM.
7) Amfora Dressel 1.

rent. Fons intern amb decoració a rodeta i amb el segell «ATEI». Podem situar-la dins el darrer terç del s. I a. C., molt propera al canvi d'era.

Làm. 1, 2. — Fragment de vora de t.s. aretina. Forma Drag. 37/32. Diàmetre desconegut. Pasta rosada, dura, compacta, homogènia, ben depurada i de fractura recta. El vernís és igual que el de la peça anterior, més fosc. Pertany a la mateixa època.

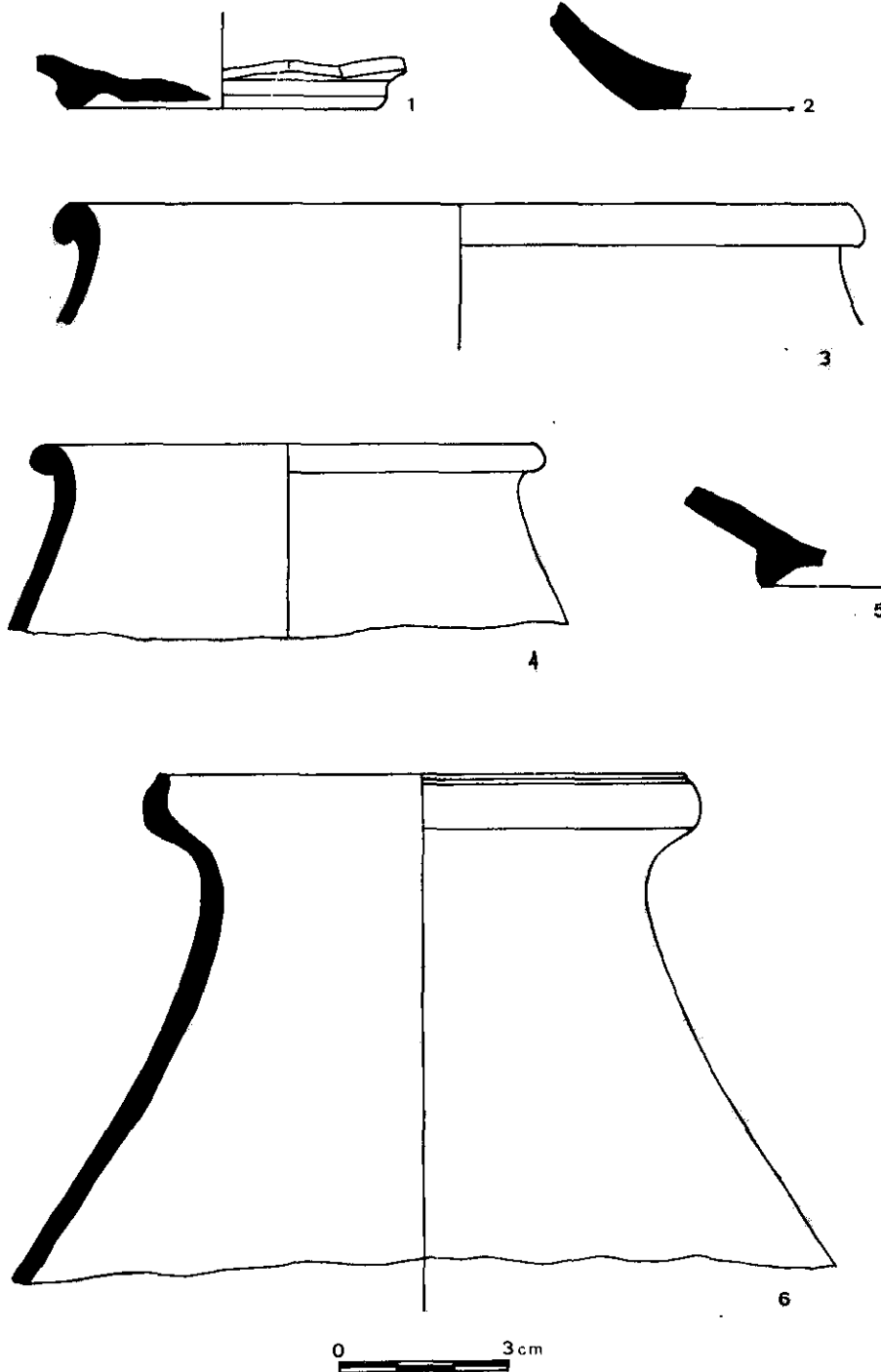
Làm. 1, 3. — Fragment de vora, paret i començament de nansa d'un vas d'Aco. Diàmetre: 8'3 cm. Pasta rosada, dura, compacta, ben depurada i amb petits punts de calç. Fractura recta i amb els angles vius. Exterior dcoreat amb motlle. No porta engalba. Correspon a l'època d'August.

Làm. 1, 4 i 5. — Dos fragments de paret de ceràmica d'Aco. La pasta té les mateixes carac-

terístiques que el fragment anterior. La decoració, també a motlle, és de triangles.

Làm. 1, 6. — Fragment de boca de **dolium**. Diàmetre: 45 cm. Pasta vermella, dura, no massa compacta i pigallada de punts negres. Fractura irregular i molt rugosa al tacte. La part interior de la secció és de color marró i gris per causa de la cocció.

Làm. 1, 7. — Fragment de llavi d'una àmfora Dressel 1. Diàmetre: 15 cm. Pasta rosada, dura, compacta i pigallada de punts negres. Fractura irregular i molt rugosa al tacte. Podríem situar-la dins el primer terç del s. I a. C., entre el 100 i el 60. Amb tot, és possible que sigui una perduració datable a la segona meitat del mateix segle.

Làm. II. 1 a 5) Ceràmica grisa emporitana. 6) Ceràmica oxidada.

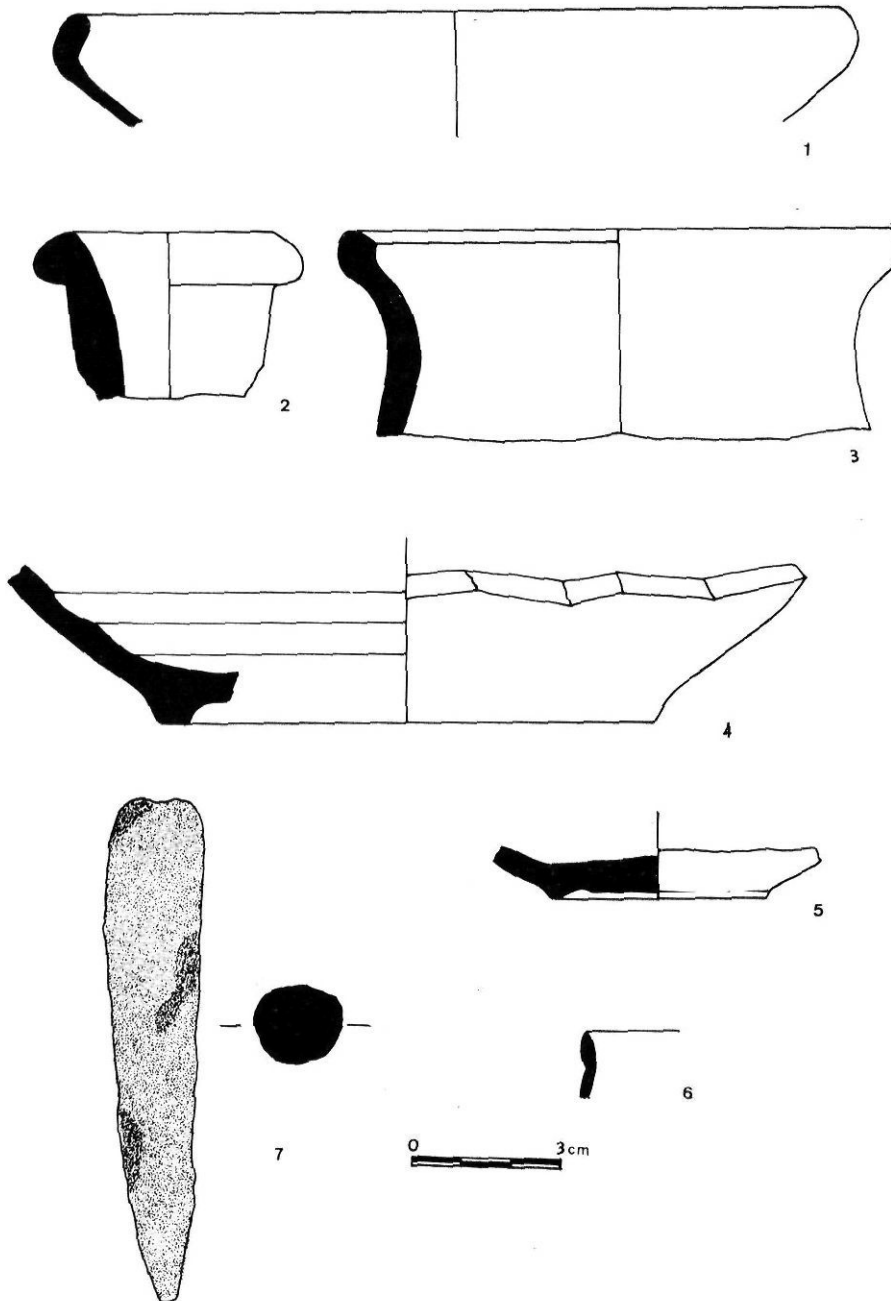
Làm. 2, 1. — Fragment de base de ceràmica grisa emporitana. Diàmetre: 5'5 cm. Pasta de color gris, dura, compacta, homogènia, ben depurada i de fractura irregular. Es difícil de precisar la seva cronologia, però sembla ser de la primera meitat del s. I a. C.

Làm. 2, 2. — Fragment de base ceràmica grisa emporitana. Diàmetre desconegut. Pasta de color gris clar, bastant dura, porosa, mal depurada, amb grans de quarç i de mica. Fractura irregular i amb els angles gastats. Es una peça ja tardana dins aquesta producció; podem situar-la en un moment proper al canvi d'era.

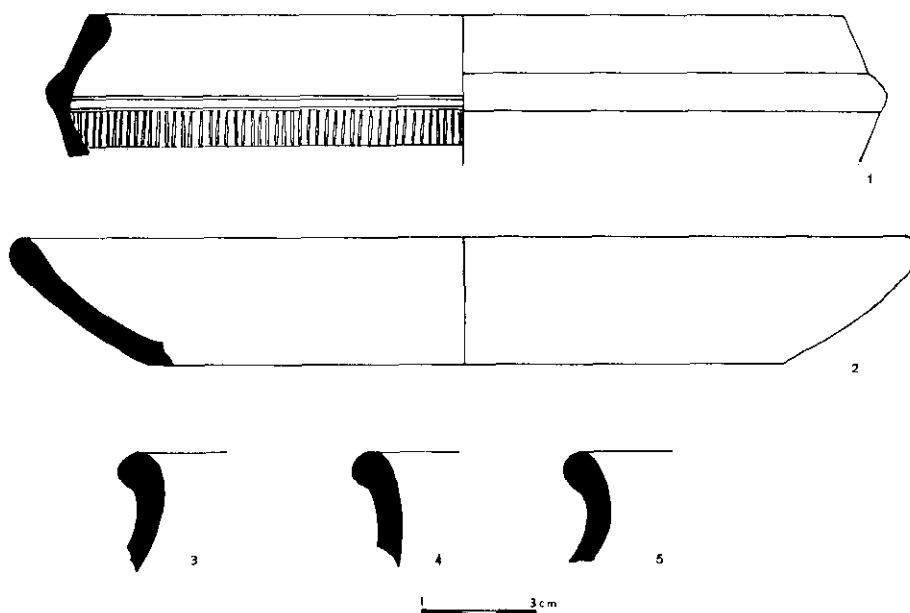
Làm. 2, 3. — Fragment de vora d'un vas bi-cònic de ceràmica grisa emporitana. Diàmetre: 14 cm. Pasta tova, compacta i lleugerament micàcia. Fractura recta. Per les seves característiques generals sembla que es pot situar a finals del s. II o principis del s. I a. C.

Làm. 2, 4. — Fragment de vora d'un vas bi-cònic de ceràmica grisa d'ídèntiques característiques que la peça anterior. Diàmetre: 9 cm.

Làm. 2, 5. — Petit fragment de base de ceràmica grisa emporitana. Diàmetre desconegut. Pasta bastant dura, compacta i lleugerament micàcia.

Làm. III. 1) Ceràmica grisa emporitana. 2 a 6) Ceràmica indígena oxidada. 7) Javelina de ferro.

Làm. IV. Ceràmica comuna reduïda.

Làm. 2, 6. — Boca i bona part de la paret d'una gerra semblant a un vas bicònic amb la vora volta a l'interior i amb fines motllures en el llavi. Diàmetre vora: 9'5 cm. Pasta marró, no massa dura, porosa i amb alguns petits grans de calç. Fractura recta.

Làm. 3, 1. — Fragment de vora d'un vas indígena de ceràmica comú oxidada de forma semblant a la 26 de la Campaniana. Diàmetre: 15'5 cm. Pasta rosada, dura, compacta i bastant homogènia.

Làm. 3, 2. — Fragment de vora i paret d'una gerra de coll estret. Diàmetre màxim: 5'5 cm. Pasta oxidada, de color groguenc, dura, porosa, ben depurada i amb algun petit gra de calç. Fractura recta.

Làm. 3, 3. — Fragment de vora i part del coll en forma de «S» d'una gerra de ceràmica oxidada. Diàmetre: 11 cm. Pasta beige, dura, porosa, mal depurada i amb alguns grans de quarç. Fractura recta.

Làm. 3, 4. — Fragment de base d'una peça de ceràmica indígena oxidada. Diàmetre: 10 cm. Pasta beige, tova, amb petits porus, però bastant compacta i homogènia. Fractura recta.

Làm. 3, 5. — Base de ceràmica oxidada beige imitant les formes de la grisa. Pasta tova, porosa, fina, ben depurada i de fractura irregular. En el fons intern hi ha la marca de tornejat en espiral. Pot ser un recipient tancat semblant a un vas bicònic.

Làm. 4, 1. — Fragment de vora i paret d'un vas de ceràmica comú reduïda i amb una forta carena en la part d'unió de la vora i el cos. Diàmetre: 20 cm. Pasta negra, superfície polida;

argila bastant ben depurada, dura, compacta i de fractura irregular. Interior amb decoració impresa semblant a rodeta.

Làm. 4, 2. — Fragment de vora i base d'una peça baixa i oberta. Diàmetre vora: 24 cm. Diàmetre base: 16'5 cm. Alçada: 3'5 cm. Pasta negra, dura, porosa, mal depurada, micàcia i amb grans de quarç.

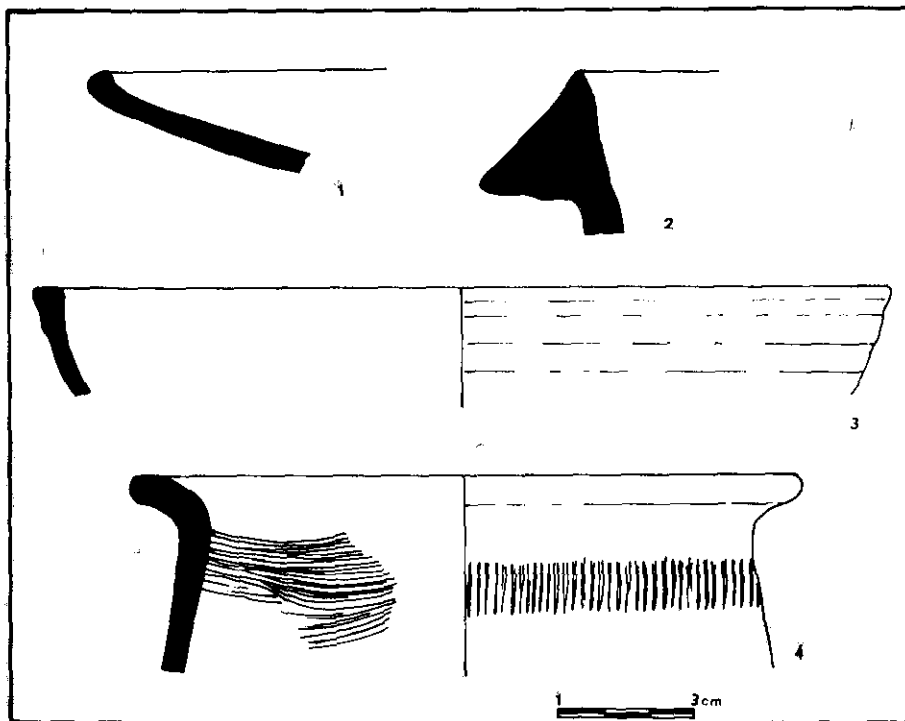
Làm. 4, 3-5. — Tres fragments de llavi de tres olles diferents i, com les peces anteriors, totes elles cuites en foc reductor. Pasta negra, micàcia, amb alguns grans de quarç i bastant ben depurada. Normalment, la paret externa és més ben polida que l'anterior.

En el segon nivell d'aquest primer estrat tan sols cal remarcar la troballa de tres fragments de molí, un d'ells de considerables proporcions.

Estrat I, Nivell 3

Aquest nivell, situat per sota dels blocs de pedra, és gairebé estèril. Tan sols vam trobar-hi alguns fragments de ceràmica indígena oxidada i grisa emporitana sense forma, a part dels que veurem seguidament.

Làm. 5, 1. — Fragment de vora d'un plat de Campaniana A de la forma 55 de Lamboglia. Diàmetre desconegut. Pasta de color rosat fosc, quasi marró; dura, compacta, ben depurada i lleugerament porosa. Fractura recta. Vernís castany fosc, prim, mal repartit i adherent. Es una peça massa cuita però aprofitable. Sembla correspondre a la segona meitat del s. II a. C.

Làm. V. 1) Ceràmica Campaniana A. 2) Àmfora Dressel 1-a. 3) Ceràmica comuna oxidada. 4) Ceràmica comuna indígena reduïda.

Làm. 5. 2. — Fragment de vora d'àmfora republicana; segurament una Dressel 1-a. Diàmetre desconegut. Pasta rosada, dura, compacta, homogènia, ben depurada, micàcia i amb petits punts negres. Fractura recta i rugosa al tacte. Sembla recoberta d'una fina capa d'engalba groga, però és la mateixa pasta que s'ha tornat d'aquest color per causa de la cocció. Correspon a mitjan s. II a. C.

Làm. 5. 3. — Fragment de vora i paret d'un recipient baix i obert de ceràmica oxidada. Diàmetre: 18'8 cm. Pasta beige, dura, compacta i ben depurada. Fractura recta i amb els angles vius.

Làm. 5. 5. — Fragment de vora d'una peça de ceràmica reduïda. Diàmetre: 14'8 cm. Pasta de color castany fosc en el exterior. Dura, bastant compacta i mal depurada. Interior de color negre. Fractura irregular i rugosa al tacte. Interior decorat amb línies incises fetes amb pinta. Exterior també amb línies incises curtes i verticals fetes abans de la cocció. Sembla lleugerament més antiga que la resta dels materials que l'acompanyaven.

CRONOLOGIA

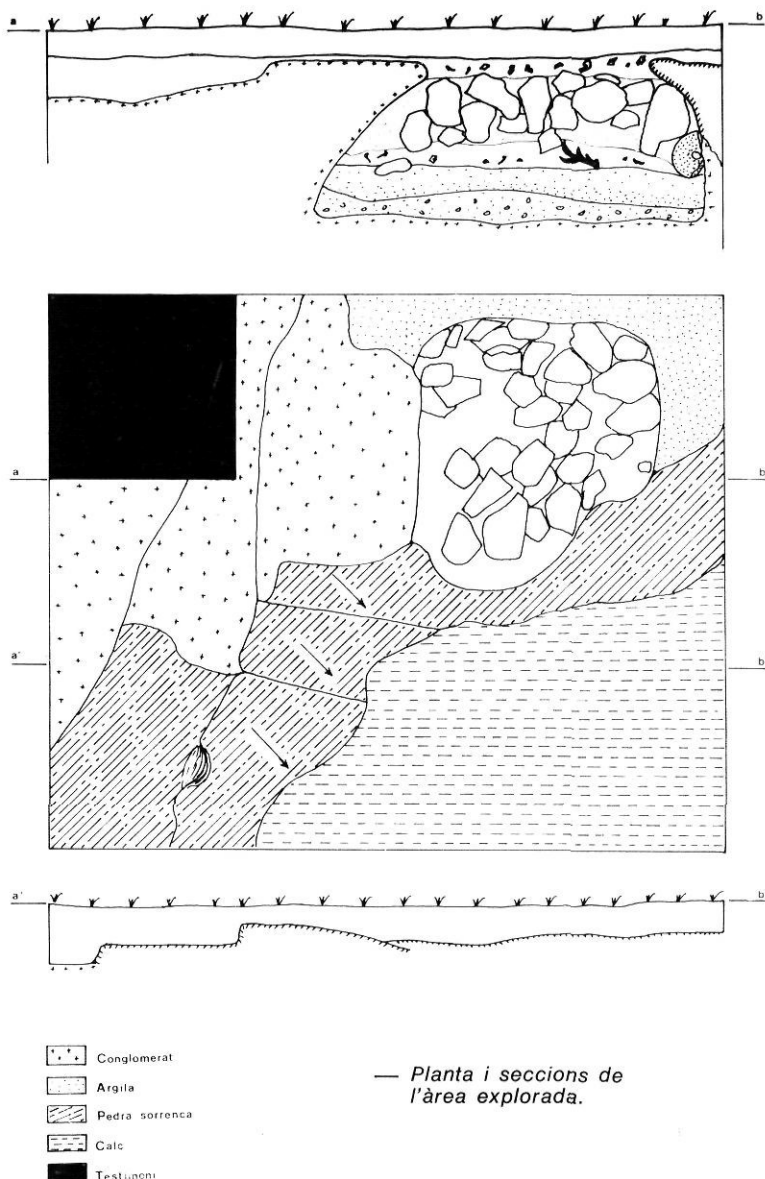
Quant a qüestions cronològiques, creiem que cal fer dues distincions: a) època de fabricació i utilització de la ceràmica (sobretot la grisa i la comú oxidada o reduïda), i b) època en què

fou reomplert el fossat amb terres que contenien bastants fragments d'aquella ceràmica.

Estudiant les ceràmiques indígenes, sobretot la grisa emporitana, veiem que aquestes són bastant més antigues que les ceràmiques romanes, llevat d'algunes excepcions. Efectivament, els fragments de vasos bicònics o aquells de ceràmica indígena oxidada semblants, per llur forma i característiques, a les peces de ceràmica grisa, es corresponen perfectament als trobats junt a les àmfors. Es per això que creiem correcte de situar-les dins la segona meitat o finals del s. II a. C. Lleugerament més tardaria el fragment de llavi d'àmfora del tipus Dressel 1, el qual correspon al primer terç del s. I a. C. (2).

Es important també la ceràmica comú reduïda. D'ella en trobem gran quantitat de fragments, encara que ben pocs d'ells tenen forma. Molt interessant és el núm. 1 de la làmina 4; fragment de vora i paret del que podria ser una olla o recipient semblant, amb el llavi inclinat a l'interior i amb decoració impresa semblant a rodeta.

2) LAMBOGLIA, N. *Sulla cronologia delle anfore romane di età repubblicana (II-I secolo a.C.)*, a *Rivista di Studi Liguri*, 3-4. Borghigera, 1955, p. 261.

De tota la ceràmica, la més tardana i la que sembla marcar l'època en què fou colgat el fossat, és la romana. N'hi ha ben pocs fragments, però són molt importants perquè donen una cronologia precisa.

Cal remarcar, en primer lloc, cinc fragments de t.s. aretina, dels quals només dos tenen forma. El més interessant és un fragment de base de la forma Drag, 15/17 decorada a rodeta i que conserva la marca del taller d'**Ateius**. Això ens permet de datar-la molt bé, puix que aquest taller, prou conegut, funcionava ja en el darrer terç del s. I a. C. A Mont Beuray, jaciment abandonat l'any 12 a. C. es troba la marca «ATEI»

(3). Amb tot, el taller d'**Ateius**, situat a Arezzo, va funcionar durant molts anys, i fins i tot aquest ceramista tenia un altre taller a Pissa i un tercer a Lió. És bastant difícil en aquests moments de conèixer el taller de fabricació de la peça que ens ocupa. De totes maneres, és una de les més antigues i la seva procedència itàlica sembla indiscutible.

Al mateix període, finals del s. I a. C., corresponen els tres fragments de ceràmica d'Aco.

3) BELTRAN LLORIS, M. **Ceràmica romana. Tipologia y clasificación.** Zaragoza, 1978, ps. 70-89.

CONSIDERACIONS FINALS

Havent vist tots aquests materials, podem intentar de fer un esquema del que va passar en aquella estació durant el període de temps comprès entre mitjan s. II a. C. i principis de s. I d. C.

A mitjan s. II a. C., potser abans, hi havia en aquell indret un hàbitat —no sabem si indígena o romà—, del qual només en resta un paviment de roca natural, nivellat amb un morter molt feble de calç, sorra i petites pedres. Segurament la sitja o fossat encara estava obert.

Desconeixem la funció de la possible cabana; però el fet d'estar aïllada i la gran quantitat d'àmfores trobades fa que la relacionem amb les tasques agrícoles. Cal recordar que aquestes àmfores van ser reutilitzades i potser durant molts anys, puix que moltes d'elles, a les quals es va trencar l'extrem del peu, presentaven una base arrodonida i gastada degut a una llarga utilització.

D'altra banda, les àmfores se'ns mostren disposades de manera que tot plegat sembla una escombrera; totes trencades i apilonades en un curt espai. Això ens fa rebutjar en principi la

idea d'una destrucció, ans creiem que foren apilonades allí ja inservibles, en un moment que podem situar, en principi, a finals del s. II a. C.

Molt més tard, i d'una manera sobtada, es va tapar el fossat amb grans blocs de pedra i terres d'escombreres, les quals contenien petits fragments de ceràmica de diferents moments. La més moderna d'aquesta ceràmica i la que ens dóna la cronologia, és la t.s. aretina i els vasos d'Àco. Sembla, doncs, que el fossat es va abandonar i colgar definitivament en un moment proper al canvi d'era.

Va ser justament en el mateix temps quan es construí el dipòsit que hem estudiat en el primer apartat. Si és així, aquest aliub tingué una vida molt curta, puix veiem que en època de Claudi va ser abandonat o destruït (recordem que en el seu interior hi havia restes evidents d'un foc que havia destruït la coberta de **tegulae**.

Aquesta és, a grans trets, la seqüència cronològica d'aquest interessant jaciment, el qual, malgrat la seva curta extensió, no està encara tot descobert. Caldria una excavació en extensió per poder delimitar-lo bé, amb la qual cosa podríem dilucidar algunes qüestions que encara no queden prou clares.